Görmez, E. ve Şen, A. (2021). Ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisi hakkındaki görüşleri. *International Journal of Language Academy*, 9 (4), 90-101.

Volume 9/4 December 2021

p. 90/101

Article History:

Received

29/08/2021

Accepted

11/10/2021

Available online

23/12/2021

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKURYAZARLIK BECERİSİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

The Views of the Secondary School Students on Digital Literacy Skills

Erhan GÖRMEZ¹

Atilla ŞEN²

Öz

Dijital okuryazarlık becerisi dünya vatandaşı olarak adlandırılan bireylerde olması gereken önemli yeterliliklerin başında gelmektedir. Her tür dijital teknolojiyi eleştirel kullanma ve ortaya dijital bazı ürün koyma becerisi olarak ifade edilen dijital okuryazarlık becerisinin eğitim kurumlarında sistemli bir anlayışla kazandırılması oldukça önemlidir. Ülkemizde de bu beceri özellikle birinci ve ikinci kademe Sosyal Bilgiler Öğretim Programı aracılığıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmanın amacı da sosyal bilgiler dersini almış ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili görüşlerini tespit etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu Van ilinde bulunan üç farklı ortaokulda öğrenim gören 12 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde amaçlı örneklem yönteminden biri olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Çalışma nitel ve betimsel bir çalışmadır. Çalışma kapsamında öğrencilerden veri toplamak için yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde; öğrencilerin çoğunluğunun bilgiye ulaşmak için bilgisayar ve cep telefonu kullandıkları; bilgiye erişmek için güvenli siteleri tercih ettikleri; edilen bilgilerin güvenilirliğini farklı sitelerle karşılaştırma yaparak teyit ettikleri; ziyaret ettikleri sitelerin güvenlik onayına sahip olup olmadığına dikkat ettikleri; dijital teknolojiyi kullanarak yaptıkları en yaygın etkinliğin power point (ppt) oluşturmak olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak sosyal bilgiler dersini almış olan ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisini oluşturan yeterlilikler konusunda bilgi sahibi oldukları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Dijital okuryazarlık, sosyal bilgiler, ortaokul, öğrenci

¹ Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, erhangormez@hotmail.com, <http://orcid.org/0000-0003-0752-802>

² Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, atillasen065@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0677-7227>

Abstract

The “digital literacy” skill is one of the most critical competencies that individuals called world citizens must have. It is crucial to earning students digital literacy skills, expressed as the ability to critically use all kinds of digital technology and produce digital-based products systematically in educational institutions. In our country, the students, especially in the first and second stages, are expected to acquire this skill through the Social Studies Curriculum. This study aims to determine secondary school students’ opinions who have taken the social studies course about digital literacy skills. The research study group consists of 12 secondary school students studying in three different secondary schools in Van. Criterion sampling, one of the purposive sampling methods, was conducted in the selection of the sample. The study is a qualitative and descriptive one. Within the scope of the study, structured interview forms were used to collect data from the students. The obtained data were analyzed with the content analysis method. When the findings obtained as a result of the research were examined, it was determined that the majority of students use computers and mobile phones to access information; they prefer secure sites to access information; they confirm the reliability of the information provided by comparing them with different sites; they pay attention to whether the sites they visit have security approval; the most common activity they do use digital technology is to create a powerpoint (ppt). In general, it has been observed that secondary school students who have taken the social studies course are knowledgeable about the competencies that make up their digital literacy skills.

Keywords: Digital literacy, social study, secondary school, student

GİRİŞ

Teknolojide meydana gelen büyük değişim insanoğlunun gündelik yaşamını çeşitli şekillerde etkilemektedir. Bu anlamda dijital teknoloji tüm hayatın dijitalleşmesine neden olmuş ve 21. yüzyıl dünyasının vazgeçilmez araçlarını yaratmıştır. Dijital tabanlı bu teknolojik araçların kullanımında ortaya çıkan sorunların çözümünde ve bu araçların etkili kullanımında ihtiyaç duyulan önemli beceriler vardır. Dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı gibi adlarla karşımıza çıkan bu beceriler sahip olunduğunda kişiye önemli avantajlar sağlamaktadır.

Dijital okuryazarlık becerisi bu becerilerin başında gelmektedir (Kuru, 2019). Dijital okuryazarlık, dijital teknolojileri oluşturma, iletişim, işbirliği için yeterli düzeyde kullanma, bilgi arama ve değerlendirme becerisi olarak ifade edilmektedir (Son, 2015). Dijital okuryazarlık kullanıcıların ekrandaki talimatları okumak, yeni anlamlı materyaller oluşturmak, dijital dünyada erişilen bilginin niteliğini ve güvenilirliğini değerlendirmek gibi dijital ortamda etkin çalışabilmek için gerekli bilişsel, sosyolojik ve duygusal becerileri içermektedir. Eshet-Alkalai (2004) dijital okuryazarlığın yazılım kullanma veya dijital bir cihazı çalıştırma becerisinden daha fazlasını içerdiğini, bu becerinin dijital ortamlarda etkin bir şekilde çalışmak için ihtiyaç duyulan çok çeşitli karmaşık bilişsel, motor, sosyolojik ve duygusal becerileri içerdiğine değinmiştir. Bu açıdan dijital okuryazarlığı bu yaklaşım doğrultusunda değerlendirmek önemlidir.

Dijital okuryazarlık becerisi, internetin farklı kullanım alanlarına bağlı olarak güvenli internet kullanımını da kapsamaktadır. İnternete bilgiye erişim dışında eğitim, sağlık, alışveriş, güvenlik vb. alanlarda da başvurulması güvenli internet kullanımı sorununu da gündeme getirmiştir. Bu sayede gündelik yaşamın her alanına nüfuz eden internetten verimli bir şekilde yararlanma gerçekleşebileceği gibi internet içeriğinin üretimi noktasında da söz sahibi olunabilir (Karabacak ve Sezgin, 2019).

Hem ülkemizde ve hem de yabancı ülkelerde yapılan çalışmalar internetin ve dijital araçların kullanımının giderek arttığını ortaya koymaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2020 Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması'na göre; ülkemizde internet kullanım oranı bir önceki yıl %75,3 iken, 2020 yılında 16-74 yaş grubundaki bireylerde %79,0 olarak tespit edilmiştir. Aynı araştırma 2019 yılında % 88,3 olan evden internete erişim oranının 2020 yılında % 90,7 oranına çıktığını ortaya koymuştur (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2021). “We are social and hootsuit” tarafından her sene yapılan “Dijital-2021 Küresel Genel Bakış Raporu” (Global Overview Report), 2020'nin sonuçlarına kıyasla, Türkiye’de internet kullanıcı sayısının 3,7 milyon ile %6 arttığını, günlük internet kullanım süresinin 2 saat 57 dakikalık artışla 7 saat 59 dakikaya çıktığını ortaya koymuştur (Datareportal, 2021).

Bu sonuçlar, dijital teknolojilerin hayatımızda önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Bireyleri kullandıkları internet tabanlı dijital teknolojiler konusunda bilinçlendirmenin en önemli yöntemi eğitim kurumlarında yapılan resmi eğitimidir. Her ülke kendi toplumu oluşturan bireylerin dijital teknolojiyi etkili kullanma konusunda önemli çaba sarf etmektedir. Birçok gelişmiş ülke medya ve dijital eğitimin çocuğun ilk yaşlarında verilmesi gerektiği konusunu önemsemediği için eğitimcilere, ailelere, bakıcılara ve toplumda konuya ilgi duyan herkese seminerler düzenlenmekte ve internet siteleri oluşturmaktadır. Örneğin, Avusturyada Medienpaed, Fransada CIEM, İngilterede OFCOM, Kanadada Mediawereness, Amerikada CML gibi oluşturulan kuruluşlar bireylere teknolojik ve dijital araçlara eleştirel gözle bakmaları ve dijital araçların olumlu ve olumsuz etkilerini fark etmeleri konusunda bilgilendirici çalışmalar yapmaktadır (Görmez, 2014).

Yukarıda da değinildiği gibi dijital teknolojileri etkili kullanma konusunda insanları bilinçlendirmek sistematik bir eğitimle mümkündür. Bunun için eğitim programlarında önemli dersler bulunmaktadır. Bu dersler arasında sosyal bilgiler dersi ayrı bir öneme sahiptir. Sosyal bilgiler dersinin amacı; iyi birey ve iyi vatandaş yetiştirmektir. Bu ders kapsamında bireylerin vatandaşlık sorumluluklarının farkına varmaları sağlanırken toplumsal hayatta meydana gelen değişmelere de uyumlu hale gelmelerine yardımcı olunur (Yaman, 2019). Böylece dijital teknolojileri kullanabilen, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşan, ulaşılan bilgileri yine dijital kültür içerisinde kullanabilen aktif bireyler yetiştirmek eğitim sistemimizin öncelikleri arasına girerek güncellenen eğitim programlarında da yerini almıştır. Ülkemizde; özellikle eğitim bilimlerinde, bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim eğitim programlarının da güncellenmesine neden olmuştur. Bu anlayışla 2018 yılında eğitim programlarında yapılan güncelleştirmelerde önemli birçok beceri temel düzeyde bireylere kazandırılmaya çalışılmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Bu eğitim programlarından biri olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı aracılığıyla bireylere dünya vatandaşı olabilmek için ihtiyaç duyulan çok önemli beceriler (medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, analiz etme, değerlendirme yapma, üretme, yenilikçi ve eleştirel düşünme vb.) ve değerler (dijital etik, dijital hak ve sorumluluk) kazandırılmak amaçlanmaktadır (Avcı ve Faiz, 2018). Öğretim programı özellikle çağın değişen koşullarını dikkate aldığı için bireylerin sahip olması gereken “Dijital Okuryazarlık” becerisine ayrı bir önem vermektedir (Pala ve Başbüyük, 2020). Bu beceri, dijital medyanın kullanımı ve üretimini içeren bilgiye ulaşma ve kullanma, bilginin oluşturulması ve paylaşılması için sosyal ağlara katılım ve çok çeşitli profesyonel bilgi işlem becerilerinden oluşmaktadır (Lundhy, 2014). Bu kapsamda 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında doğrudan bir beceri olarak karışımıza çıkan dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili öğrenci görüşlerinin ortaya çıkarılması önemli bir araştırma ve inceleme konusu haline gelmiştir. 2020-2021 eğitim öğretim yılında sosyal bilgiler dersini almış olan öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili görüşlerinin tespit edilmesi bu araştırmanın problem durumunu ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Önemi

Dijital okuryazarlık teknolojinin gelişimi ile ortaya çıkan ve her bireyin sahip olması gereken becerilerin başında gelmektedir. Farklı bakış açıları ile anlam bulan bu kavramla ilgili çeşitli tanımlar söz konusudur. Kısaca bu tanımlar incelendiğinde; Spiers ve Bartlett (2012) dijital okuryazarlıkla ilgili entelektüel süreçleri “dijital içeriği bulma ve tüketme, dijital içerik oluşturma ve dijital içeriği iletme” şeklinde üç kategoriye ayırmıştır. Bu entelektüel süreçler dijital kaynakları doğru ve eleştirel bir değerlendirme ile kullanmayı da önemsemektedir. Glistler (1997) dijital okuryazarlığı online kaynakları kullanmak isteyen birçok kişi için önemli bir okuma olarak görmektedir. Ribble (2011) bu kavramı teknolojiyi kullanma ayrıca teknoloji aracılığıyla öğrenme ve öğretme olarak ifade etmektedir. Bu tanımlardan hareketle dijital okuryazarlık becerisi; dijital teknolojileri etkili kullanarak bilgiye ulaşabilme, ulaştığı bilginin güvenilirliğini doğrulayabilme, dijital kaynakları kullanabilme, analiz ve sentez yapabilme, işlem yapabilme, problem çözebilme gibi birçok konuyu kapsayan bir süreç olarak ifade edilebilir.

21. yüzyılın gereksinimleri neticesinde dijital okuryazar bireylerin sahip olması gereken önemli bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital dünyanın ve kültürünün beklentilerine cevap verebilecek, gereksinimlerini karşılayabilecek dijital okuryazarlar yetiştirmek adına MEB öğrencilere farklı eğitim kademelerinde “Teknoloji ve Tasarım, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım; Bilgisayar Bilimi” gibi dersler vermektedir. Birinci kademedeki öğrencilerin içeriği ile bu beceriyi en fazla önemseyen derslerin başında sosyal bilgiler gelmektedir. Etkili vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan bu ders, içeriği ile toplumun geleceği olan çocukları hayata hazırlamayı amaçlamakta, çocuklara dijitalleşen dünyayı yakından ve bilinçli olarak takip etme konusunda önemli davranışlar kazandırmaya çalışmaktadır. Bu bakımdan yukarıda tanımlı ve önemi vurgulanan dijital okuryazarlık becerisinin çocuklar tarafından nasıl algılandığı, bu beceri hakkında çocukların ne bildiği ve gerçekten dijital okuryazarlığın gerektirdiği davranışların gündelik yaşamda pratiğe dökülüp dökülmediğinin tespiti önem arz etmektedir. Bu çalışmada da amaçlanan dört sene -sekiz dönem- alınan sosyal bilgiler dersinde önemi vurgulanan dijital okuryazarlık becerisi konusunda öğrencilerin ne bildiklerini tespit etmektedir. Ayrıca bu çalışma sonucunda ulaşılan bulguların da konuya ilgi duyan ve daha kapsamlı bir araştırma yapmak isteyen araştırmacılara da önemli katkı sağlayacağı umut edilmektedir.

Problem Cümlesi

“Sosyal bilgiler dersini almış ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili görüşleri nelerdir?” sorusu çalışmanın problem cümlesini oluşturmaktadır.

Problem cümlesi doğrultusunda araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

1. Bilgiye erişimde (ödevinizi yaparken, bir proje konusunu araştırırken) en sık kullandığınız araçlar hangileridir? Açıklar mısınız?
2. Dijital bir araç (bilgisayar, telefon, tablet) kullanarak bilgiye erişmeye çalıştığınızda takip ettiğiniz aşamalar hakkında bilgi verebilir misiniz?
3. Bilgiye erişim sürecinde ulaştığınız bilginin güvenilir olup olmadığına nasıl karar veriyorsunuz?
4. Bilginin güvenilir olup olmadığıyla ilgili size yol gösteren kriterleriniz var mı? Varsa açıkla mısınız?

5. Dijital teknolojik araçları kullanarak ortaya bir dijital ürün koyma yeterliliğiniz hakkında bilgi verebilir misiniz? (bilgisayar kullanarak power point oluşturma, oyun oluşturma, web sayfası oluşturma gibi)

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler dersini almış olan 7 ve 8. sınıf ortaokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışma nitel ve betimsel bir çalışmadır. Araştırmacının kendisinin bir araç olduğu nitel çalışmalarda daha sınırlı sayıda kişiyle daha derinlemesine veri elde edilmektedir. Nitel araştırmalar, durumları ve olayları katılımcıların bakış açılarından ve görüşlerinden anlamaya çalışırlar. Nitel araştırmacılar genellikle, belirli bir olay ve durumun dışında genelleme yapmazlar; fakat, uygulanabilirliğini ölçmek ve belirlemek üzere bunu okura bırakabilirler ve bu araştırmalarda genelleme oldukça sınırlıdır (Büyüköztürk, vd., 2014: 12). Bu çalışmada da yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak sosyal bilgiler dersini almış olan öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili görüşleri derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında Van merkez ilçelerinde (İpekyolu, Tuşba, Edremit) sosyal bilgiler dersini almış 7 ve 8. sınıflarda öğrenim gören aktif öğrenciler oluşturmaktadır. Gönüllülük esas alınarak yürütülen çalışmada 7. sınıflardan 5 öğrenci, 8. sınıflardan ise 7 öğrenci olarak toplam 12 öğrenci katılım sağlamıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 7'si erkek, 5'i kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Görüşme yöntemi, nitel veri toplama yöntemlerinden en sık kullanılanıdır (Patton, 2014, s. 4; Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 129). Çalışma kapsamında öğrencilerden veri toplamak için yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Araştırma soruları oluşturulurken 2018-2019 eğitim-öğretim döneminde MEB tarafından öğrencilere ücretiz dağıtılan 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Sorular hazırlanırken özellikle dijital okuryazarlık becerisinin en fazla vurgulandığı Bilim, Teknoloji ve Toplum adlı öğrenme alanında yer alan konulara bakılmıştır. Sorular 2 alan eğitimcisine, dil ve anlatım bakımından da 2 Türkçe alan uzmanına inceltirilerek uygulamaya hazır hâle getirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

2020-2021 eğitim-öğretim dönemi içinde Van il merkezinde bulunan üç ortaokulda öğrenim gören 12 ortaokul öğrencisine ulaşılmış ve konuyla ilgili öğrenci görüşleri alınmıştır. Veri toplama sürecine bizzat araştırmacı kendisi katılmış, çalışmanın amacı hakkında gerekli bilgiler verildikten sonra görüşme formları öğrencilere dağıtılmıştır. Veriler içerik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizi “sözel, yazılı ve diğer materyallerini içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunma yoluyla sosyal gerçeği araştıran bilimsel bir yaklaşımdır” (Tavşancıl ve Aslan, 2001, 22). İçerik analiz yönteminin görüşme yoluyla elde edilen nitel verilerin işlenmesi dört aşamada gerçekleşir:

1. Verilerin kodlanması: Öğrencilerle yapılan görüşme sonucu elde edilen veriler anlamlı birimlere ayrılmıştır. Görüşme verileri ayrıntılı okunarak kodlara (alt kategori) ulaşılmıştır. Her alt problem başlığı altında verileri açıklayan 21 alt kategoriye ulaşılmıştır.

2. Temaların (ana kategorilerin) bulunması: Bu basamakta kodlar bir araya getirilerek aralarında anlamlı ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır. Birbiri ile ilişkili olan kodlar bir araya getirilerek temalar belirlenmiştir. Öğrenciler ile yapılan görüşmede kodlar dikkate alındığında toplam 5 temaya ulaşılmıştır.

3. Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi: Bu aşamada veriler okuyucunun daha rahat anlayacağı şekilde tanımlanmış ve tablolarla sunulmaya çalışılmıştır. Ulaşılan 21 kod 5 tema başlığı altında verilmiştir.

4. Bulguların yorumlanması: Bu aşamada tablolarla anlaşılır hâle getirilmeye çalışılan bulgular araştırmacı tarafından yorumlanmaya çalışılmıştır. Bazen öğrenciler kendilerine sorulan sorulara içinde birden fazla anahtar kelime bulunduran (kod) cevaplar vermişlerdir. Örneğin; “ÖE-11: Ödevlerimi ders kitaplarına ve internete bakarak yaparım.” Verilen örnekte de görüldüğü gibi görüşmeye katılan bir öğrenci ödev yaparken kullandığı kaynakları ders kitabı ve internet olarak ifade etmiş ve bu durum “internet” ve “kitap” alt kategorilerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

BULGULAR

Bu başlık altında yapılan görüşme sonucunda elde edilen veriler tablolaştırılarak verilmeye çalışılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerden doğrudan alıntılar yapılarak tablolardaki veriler desteklenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1. Öğrenci Bilgileri

Cinsiyet	Erkek	EÖ7
	Kız	KÖ5
Yaş	12	EÖ2 KÖ1
	13 yaş	EÖ5 KÖ3
	14 yaş	EÖ1 KÖ-
		EÖ2 KÖ3
Sınıf	7. Sınıf	EÖ4 KÖ3
	8. Sınıf	EÖ4 KÖ3
Evde bilgisayar	Var	EÖ4 KÖ4
	Yok	EÖ2 KÖ2
Evde internet bağlantısı	Var	EÖ5 KÖ4
	Yok	EÖ1 KÖ2

Tablo 1 de görüldüğü gibi görüşleri alınan öğrencilerin 7 erkek ve 5 kız öğrenciden oluştuğu; yaş aralıklarının 12 (n:3), 13 (n:8) ve 14 (n:1) arasında olduğu; 7. sınıf (n:5) ve 8. sınıflarda (n:7) öğrenim gördükleri; 8 öğrencinin evinde bilgisayarı olduğu, 4'nün de

evinde bilgisayarı olmadığı; 9'nun evinde internet bağlantısı olduğu, 3'nün de evinde internet bağlantısı olmadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 2. Bilgiye Erişimde Kullanılan Araçlar

Tema	Kod	Dağılım	Cinsiyet Dağılımı
Bilgiye erişimde kullanılan araçlar	Bilgisayar	7	EÖ3 KÖ4
	Kitap	3	EÖ1 KÖ2
	Telefon	4	EÖ4 KÖ-
	Tablet	2	EÖ1 KÖ1
	Büyüklerden yardım	1	EÖ1 KÖ-

Tablo 2 de görüldüğü gibi öğrencilerin bilgiye erişim konusunda sırasıyla en fazla bilgisayar (n:7), telefon (n:4), kitap (n:3) ve tablet (n:2) kullandıkları görülmektedir. Genel olarak öğrencilerin bilgiye erişme konusunda teknolojiye yararlandıkları söylenebilir.

Tablo 3. Bilgiye Erişimde Takip Edilen Yollar

Tema	Kod	Dağılım	Cinsiyet Dağılımı
Bilgiye erişimde takip edilen yol	Güvenli sitelerden girme	5	EÖ4 KÖ1
	Uygun bir tarayıcıdan girmek	3	EÖ3 KÖ-
	İnternet sitelerine girmek	2	EÖ2 KÖ-
	İlk aşamada araştırma yapma	3	EÖ- KÖ3
	Farklı sitelere girerek bilginin doğruluğunu teyit etme	1	EÖ- KÖ1
	Arama motorundan araştırmak	2	EÖ- KÖ2
	Çok bilmiyorum	3	EÖ2 KÖ1

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun (n:5) bilgiye erişimde güvenli siteleri tercih ettikleri, internete güvenli bir tarayıcıdan girdikleri (n: 3), ilk aşamada araştırma yaptıkları (n: 3) ve arama motorlarından (n: 2) girdikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerden 3 kişi de bilgiye erişimde takip edilen yol hakkında çok şey bilmediklerini belirtmiştir. Genel olarak araştırmaya katılan öğrencilerin internette bilgiye erişirken bilinçli bir tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Tablo 4. Ulaşılan Bilginin Güvenirliğine Karar Verme Konusunda Öğrenci Görüşleri

Tema	Kod	Dağılım	Cinsiyet Dağılımı
Ulaşılan bilginin güvenirliğine karar verme	Güvenilir siteler en çok bilinen sitelerdir	1	EÖ- KÖ1
	Aileye ve çevreye sorarak	1	EÖ- KÖ1
	Farklı sitelerden karşılaştırarak	9	EÖ5 KÖ4
	Uzantısına bakarak (gov, edu gibi)	2	EÖ1 KÖ1

Tablo 4'te görüldüğü gibi ulaşılan bilginin güvenirliğine karar verme konusunda öğrencilerin büyük bir bölümü farklı sitelerden karşılaştırarak (n:9) karar verdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte site uzantılarına (gov, edu gibi) bakarak karar veren iki öğrenci (n:2) olduğu görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin büyük bir kısmının ulaşılan bilginin güvenirliğine karar verme konusunda farklı siteleri karşılaştırarak karar verdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Bilginin Doğruluğunu Teyit İçin Sahip Olunan Kriterler Konusunda Öğrenci Görüşleri

Tema	Kod	Dağılım	Cinsiyet Dağılımı
Bilginin doğruluğunu teyit için yapılanlar	Bilinen ve en çok tercih edilen sitelere girme	4	EÖ2 KÖ2
	Bilgisayardaki programların güvenirliliğinin ölçümü	1	EÖ- KÖ1
	Çok reklam içeren sitelere girmeme	1	EÖ- KÖ1
	Çevremdekilere sormak (öğretmen, aile gibi)	1	EÖ- KÖ1
	Çok araştırarak	2	EÖ1 KÖ1
	Sitenin güvenli onayı almış olması	5	EÖ3 KÖ2
	Farklı sitelerden teyit etme	1	EÖ- KÖ1

Tablo 5 incelendiğinde öğrencilerin bilginin doğruluğunun teyit için en fazla sitenin güvenlik onayı almış olması (n:5); bilinen ve çok tercih edilen sitelere girme (n:4) şeklinde bir yol takip ettikleri tespit edilmiştir.

Tablo 6. *Dijital Bir Ürün Koyma Konusunda Öğrenci Görüşleri*

Tema	Kod	Dağılım	Cinsiyet Dağılımı
Dijital araçlar kullanarak bilgi üretme	PPT oluşturma (slayt oluşturma)	6	EÖ3 KÖ3
	Bilmiyorum	5	EÖ2 KÖ3
	Office programlarını kullanmak, yazı yazmak	1	EÖ1 KÖ-
	Photoshop uygulamaları kullanma	1	EÖ1 KÖ-

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun (n: 6) dijital araçlar kullanarak power point uygulamasını kullandıkları görülmektedir. Dijital araçlar kullanarak dijital bir ürün ortaya koyma konusunda ne yapması gerektiğini bilmeyen öğrenci sayısının da n:5 olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulguları genel olarak incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun (n:8) Microsoft Office programları (ppt, Word vb.) kullanarak bilgi üretmeye çalıştıkları görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Dijital teknolojinin hayatımızın her yanını kuşattığı ve hayatımıza ciddi kolaylıklar getirdiği bir sürecin şahitleriyiz. Bu teknolojik araçlarının faydalı mı? Ya da zararlı mı? Olduğu konusu çok tartışılan ve sonuçta içinden çıkılması güç bir ikilem halini aldığı herkesin malumudur. Merkezinde teknolojinin ve dijitalleşmesinin olduğu bu dünyada sağduyulu bireylerin yaptıkları en mantıklı davranış dijital okuryazarı olmaktır. Bu okuryazarlık erken yaş dönemlerinden itibaren başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu yeterliliğin kazandırılmasında okullarda öğretilen derslerin internet tabanlı teknolojileri daha bilinçli ve daha etkili kullanma konusunda önemli katkıları vardır. Bu derslerin başında sosyal bilgiler dersi gelmektedir. Bu ders bireyi hayata hazırlamayı ve önemli yeterlilikleri bireye kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu yeterliliklerin başında gelen dijital okuryazarlık becerisi “Bilim, Teknoloji ve Toplum” adlı öğrenme alanı kapsamında yer alan konu ve kazanımlarla bireye aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmanın amacı da sosyal bilgiler dersini almış olan öğrencilerin dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili görüşlerini ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin evlerinde internet olup olmama durumları sorgulandığında, çoğunluğun evlerinde bilgisayar ve internet bağlantısı olduğu tespit edilmiştir. TÜİK’in (2020) yaptığı “Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması” ülkemizde internet kullanım oranının 16-74 yaş grubundaki bireylerde % 79,0 olduğunu ve hanelerin % 90,7’sinin evden İnternete erişim imkânına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu güncel verileri ülkemizde internet kullanımının yüksek olduğunu ve birçok evde internete girebilecek teknolojik araçların (bilgisayar, tablet, telefon vb.) olduğunu göstermektedir.

Bilgiye erişimde takip edilen yollar konusunda öğrenci görüşlerini içeren ikinci bulgu incelendiğinde; öğrencilerin çoğunluğunun bilgiye erişme konusunda teknolojik araçları (bilgisayar, tablet, telefon vb.) kullandığı bunun dışında ders kitaplarından yararlandıkları görülmektedir. Genel olarak ilkököl ve ortaokul düzeyindeki öğrencilerin ödev yaparken ya da ders çalışırken en çok kullandıkları kaynakların başını basılı materyaller (kitaplar, dergiler, atlaslar vb.) ve internet çekmektedir. Yapılan birçok çalışma (Tor ve Eden, 2002;

Akdağ ve Çoklar, 2009) öğrencilerin ödev yaparken faydalandıkları kaynakların ders kitapları ve internet olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırma sonuçları araştırmanın bulgusunu desteklemektedir.

Ekici ve Özenç Uçak (2012) öğrencilerin internette bilgi arama davranışları ile alakalı yaptıkları çalışmada öğrencilerin bilgiye ulaşma konusunda ilk olarak ve yoğun biçimde internete başvurduklarını ortaya koymuştur. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en önemli faktörün internetin çok kolay ulaşılabilir olması ve kullanımının rahat olmasıdır.

Ulaşılan bilginin güvenilirliğine karar verme konusunda öğrenci görüşlerini içeren üçüncü bulgu incelendiğinde; öğrencilerin çoğunluğunun internette bilgiye erişirken öncelikle güvenli siteleri tercih ettikleri ve bilgiye ulaşırken araştırma yaparak bilgiye erişmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Yalçınalp ve Aşkar (2003) tarafından yapılan araştırma ulaşılabilir bu bulguyu desteklemektedir. Çalışma öğrencilerin internetteki web sitesi çeşitliliğinden dolayı internet aracılığıyla elde edilen bilgiye şüphe ile yaklaştıkları bundan dolayı da ulaşılabilir bilgileri farklı kaynaklarla kıyaslama ihtiyacı hissettiklerini ortaya koymuştur.

Bilginin doğruluğunu teyit için sahipolunan kriterler konusunda öğrenci görüşlerini içeren dördüncü bulgu incelendiğinde; öğrencilerin büyük bir kısmının ulaşılabilir bilginin güvenilirliğini farklı siteleri karşılaştırarak karar verdiği tespit edilmiştir. Günümüz dijital çağda bilgiyi oluşturma ve bilginin yayılma hızı dikkate alındığında ulaşılabilir bilginin güvenilirliği sorunu da ortaya çıkmaktadır. Kolayca yayılabilen bilginin dijital ortamlarda arama motorları vasıtasıyla ulaşılması da kolaylaşmıştır. Bu durumun sonucu olarak ulaşılabilir bilgiler içerisinde bir bilgi kirliliği (dezenformasyon) ile karşı karşıya kalmak kaçınılmaz görülmektedir. Bu durum karşısında öğrencilerin ulaştıkları bilginin doğruluğunu anlama açısından farklı sitelerle karşılaştırarak karar verdikleri görülmektedir. Bu sonuç öğrencilerin doğru bilgiye ulaşmada bilinçli hareket ettiklerini kanıtlar niteliktedir. Ayrıca yukarıda değinilen Yalçınalp ve Aşkar (2003) yaptığı çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Bu bulguda ayrıca öğrencilerin çoğunluğunun girdikleri sitelerin güvenlik onayının olmasına dikkat ettikleri ve genellikle bilindik sitelere girdikleri tespit edilmiştir. Henkoğlu, Mahiroğlu ve Keser'in (2015) yaptıkları çalışma sonucu da öğrencilerin bilgiye erişimde öncelikle güvenli siteleri tercih ettiğini ortaya koymaktadır. Guinee (2004) tarafından yapılan bir çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmıştır. Çalışma öğrencilerin bilgiye erişiminde arama motorlarını kullandıklarını ve bilindik sitelerden yararlandıklarını ortaya koymaktadır.

Dijital araçlar kullanarak bilgi üretme çalışmaları konusunda öğrenci görüşlerini içeren altıncı bulgu incelendiğinde; öğrencilerin çoğunluğunun dijital araçlar kullanarak power point oluşturdukları, Microsoft Office programları kullandıkları tespit edilmiştir. Günümüzün multi-medya kültüründe "yazma" kâğıda bir şey karalamaktan çok daha farklı bir durumdur. Bu gün öğrenciler medya sınıflarında bir power point raporu "yazabilir", herhangi bir proje ile alakalı ikna edici bir poster "oluşturabilirler" (Görmez, 2014). Misirli (2015) yaptığı çalışmada Türkiye'deki devlet okullarında öğrenim gören öğrencilerin eğitim teknolojileri standartları açısından yeterliklerini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışma sonucu öğrencilerin genel olarak teknoloji standartlarını büyük ölçüde karşıladığı yönündedir.

Çalışmanın genel olarak sonuçları değerlendirildiğinde birinci ve ikinci kademede verilen sosyal bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılmaya çalışılan dijital okuryazarlık becerisi konusunda öğrencilerin önemli bilgiler elde ettikleri görülmektedir. Öğrenciler kazandıkları dijital okuryazarlık becerisi ile bilgiye güvenli erişebilmekte ve teknolojik araçlarla bilgi

üretebilmektedir. Bu kazanımlar öğrencilerin ileride nitelikli birer dijital vatandaş olmalarına da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, H. ve Çoklar, A., N. (2009). İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi proje ve performans görevlerini hazırlarken yararlandıkları kaynaklar, internetin yeri ve karşılaştıkları güçlükler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-16.
- Avcı, K, E. ve Melike, F. (2018). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (28. baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Datareportal (2021). Digital 2021: Turkey. Erişim tarihi: 08.09.2021, <https://datareportal.com/reports/digital-2021-turkey>
- Ekici, S. Uçak, Ö. N. (2012). İlköğretim öğrencilerinin internet'te bilgi arama davranışları. *Türk Kütüphaneciliği*, 26 (1), 78-96.
- Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital literacy: a conceptual framework for survival skills in the digital era. *Jl. of Educational Multimedia and Hypermedia* , 13 (1), 93-106. Erişim tarihi: 15.10.2021, https://www.researchgate.net/publication/250721430_Digital_Literacy_A_Conceptual_Framework_for_Survival_Skills_in_the_Digital_Era
- Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. New York: Wiley Computer Pub.
- Görmez, E. (2014). *Ortaokul öğrencilerinin medya okuryazarlığı düzeyleri* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Guinee, K. (2004). *Internet searching by K-12 students: a research-based process model*. Erişim tarihi: 03.09.2021, <http://edt2.educ.msu.edu/dwong/cep806library/guineeininternetsearchingbyk12studentsaresearchbasedprocessmodel.pdf>
- Henkoğlu, Ş, H. Mahiroğlu, A. Keser, H. (2015). Ortaokul öğrencilerinin bilgiye erişim aracı olarak internete yaklaşımları. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*. 6 (1), 72-110.
- Karabacak, Z., İ. ve Sezgin, A., A. (2019). Türkiye’de dijital dönüşüm ve dijital okuryazarlık. *Türk İdare Dergisi*, 91 (488), 319-343.
- Kuru, E. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık kavramına ilişkin görüşleri. *Turkish Studies*, 14 (3), 1629-1648.
- Lundhy, S., E. (2014). *Leveraging digital technology in social studies education. doctor of education in educational leadership: curriculum and instruction*. Portland state university.
- Misirli, Z., A. (2015). Ortaokul öğrencilerinin eğitim teknolojisi standartlarına ilişkin yeterliklerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13 (2), 311-337
- Pala, Ş. M. Başbüyük, A. (2020). Ortaokul beşinci sınıf öğrencilerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 9(3), 897-921. <http://dx.doi.org/10.30703/cije.672882>.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Ribble, M. (2011) *Digital citizenship in schools ISTE & Eurospan*. London: isbn 978-1-56484-301-2, 166.

- Son, J.-B. (2015). Digital literacy. Erişim tarihi: 08.09.2021, <https://drjbson.com/projects/dl/>
- Spires, H., & Bartlett, M. (2012). *Digital literacies and learning: Designing a path forward*. Friday Institute White Paper Series. NC State University.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Tor, H. ve Erden, O. (2002). İlköğretim öğrencilerinin bilgi teknolojilerinden yararlanma düzeyleri üzerine bir araştırma. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*. 3(1), 120-130. Erişim tarihi: 03.09.2021 <http://tojet.net/articles/v3i1/3116.pdf>.
- Yalçınalp, S. Aşkar, P. (2012). Öğrencilerin bilgi arama amacıyla internet'i kullanım biçimlerinin incelenmesi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2(4), 100-107.
- Yaman, C. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Niğde.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.